

פ' משפטים תשס"ח

1 ספר שמות פרק כג

יב שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֵׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת לְמַעַן יָנוּחַ שְׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְיִנְפֹשׂ בְּרֵי-אֲמֹתֶיךָ וְהָגַר:

2 ספר שמות פרק כ

ח זָכוֹר אֶת-יוֹם הַשְּׁבֹת לְקַדְּשׁוֹ: ט שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֵשִׂיתָ כָּל-מְלָאכָתְךָ: י וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁבֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא-תַעֲשֶׂה כָּל-מְלָאכָה אַתָּה | וּבְנֶדֶךָ וּבִתְדֶךָ עֲבָדָךָ וְאֲמֹתֶיךָ וְהָגַר אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ:

3 ספר שמות פרק לא

יד וּשְׁמֹרְתָם אֶת-הַשְּׁבֹת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לְכֶם מִחֻלְלֵיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָּל-הַעֹשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה וְנִגְרָתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקְרָב עִמָּי: טו שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁבֹת שְׁבֹתוֹן קֹדֶשׁ לַיהוָה כָּל-הַעֹשֶׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשְּׁבֹת מוֹת יוּמָת: טז וְשָׁמְרוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשְּׁבֹת לְעֵשׂוֹת אֶת-הַשְּׁבֹת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם: יז בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא לְעֹלָם כִּי-שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁבֹת וַיִּנְפֹּשׁ:

4 שבת דף טו:

אמר רב הונא: היה מהלך בדרך או במדבר, ואינו יודע אימתי שבת - מונה ששה ימים ומשמר יום אחד. חייא בר רב אומר: משמר יום אחד ומונה ששה. במאי קמיפלגי? מר סבר: כברייתו של עולם, ומר סבר: כאדם הראשון.

5 רש"י שם

מונה ששה - מיום ששם אל לבו שכחתו, ומשמר השביעי. משמר יום אחד ומונה ששה - וכל יום ששם אל לבו אינו משמר, דשמא עשה מלאכה אבל יום המחרת משמר, ולקמן מפרש דבהנך דאינו משמר לא עביד נמי מלאכה, אלא כדי פרנסת היום. כברייתו של עולם - ימי חול נמנו תחלה. כאדם הראשון - שנברא בערב שבת ויום ראשון למנינו שבת היה.

6 אור החיים ספר בראשית פרק ב:ב

ונראה שיכוין הכתוב לומר על דרך אומרם ז"ל כי העולם היה רופף ורועד עד שבה שבת ונתקיים העולם ונתיסד. והכוונה הוא כי ביום שבת ברא ה' נפש העולם והוא סוד אומרו (שמות לא יז) וביום השביעי שבת וינפש, הגם שחז"ל דרשו כיון שיצא שבת וי נפש (ביצה טז), אין זה אלא דרך דרש שדרשו מאומרו וינפש ולא אמר ונפש דרשו כי נתכוון הכתוב לרמוז כיון שיצא שבת וי שאבדה הנפש, אבל משמעות פשט הכתוב אינו יוצא ממנה שנתכוין לומר כיון ששבת פירוש בא שבת, וינפש פירוש נשפע שפע החיוני בכל הנבראים כי קודם השבת לא היה נפש לכל הנבראים. וכן מצאנו לרבותינו ז"ל בספר הקדוש זוהר התורה לב (תזרע מד). שנתנו טעם למצות ה' למול ביום השמיני ושלא לקרב קרבן לה' עד יום הח', כי הטעם הוא עד עבור עליו יום השבת ויהיה בעל נפש. והוא שאמר הכתוב ויכל אלהים וגו' פירוש שכלה ה' באמצעות יום השביעי מלאכתו וחזר ופירש מה הוא מלאכתו שכלה, לא שהיה חסר דבר מעשותו ועליו הוא אומר ויכל אלא הכוונה היא אשר עשה פירוש המלאכה שכבר עשה עדיין היתה חסרה דבר המעמיד ובאמצעות יום השביעי בו נגמר הענין, ובה נתיישב מה שדקדקנו. גם בזה הרווחנו למצוא בתורה בריאת יום השביעי עצמו כדרך שהודיעה אותו התורה בריאת יום ביומו דכתיב ויהי ערב וגו' הרי זה מגיד הוית הערב והוית הבקר, וכאן לא מצינו שהודיע בריאת יום זה, ולדרכנו הרי הוא אמור:

7 ספר מי השילוח - פרשת משפטים

ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות כו', ובפרשת יתרו כתיב להפוך זכור את יום השבת לקדשו ואח"כ ששת ימים תעבוד כו', על פי מה דאיתא בגמרא דשבת. היה מהלך במדבר ואינו יודע מתי שבת חייא בר רב אמר משמר יום אחד ומונה ששה, ורב הונא אמר מונה ששה ומשמר יום אחד, להבין הפלוגתא הזאת דהנה כתיב סלסלה ותרוממך, תכבדך כי תחבקנה (משלי ד:ח), היינו סלסלי שתקוף כל רצונות לבך ומעשיך בד"ת שאם יש לך תאוה מאכילה ושתייה וכיוצא בזה תראה אם הם ח"ו נגד רצון הש"י לא תעשנה ועי"ז תרוממך היינו שהד"ת יגביהו עצמך על כל התאוות,

תכבדך כי תחבקנה, ענין כי תחבקנה היינו שתוסיף עצות בכל פעם יותר בד"ת גם היא תכבדך מאוד בעיני כל, והנה שבת היינו קבלת עול מלכות שמים ות"ח בנערותו שעדיין לא נגמר הזדככות לבו זה נקרא חייא בר רב והוא מונה שבת תחילה והיינו מי שלא נזדכך עדיין לא יתפלל שיתן לו הש"י שום דבר מטובת עוה"ז רק ימסור תמיד כל רצונותיו אליו והי' הש"י המתחיל וגם הגומר, ורב הונא היינו ת"ח בזקנותו כי שם הונא מורה שנמצא אצלו הון וקבוץ רב מתלמידים וכבר נזדכך לבו ואין בלבו שום רצונות זרות. לכן אומר מונה ששה היינו שמותר לו לשאול מאת הש"י שיתן לו כל משאלות לבו, כי ענין ששה ימים המה כח מעשיו של האדם, ומשמר יום אחד היינו שהש"י יגמור בעדו על דרך ותגזור אומר ויקם לך כו':

8 ספר שם משמואל פרשת ויקהל - שנת תרע"ב

כבר אמרתי בשם כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה פירוש דברי הש"ס שבת (ס"ט ע"ב) א"ר הונא ה' מהלך במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה ימים ומשמר יום אחד, חייא בר רב אומר משמר יום אחד ומונה ששה, ואמר הוא זצלה"ה ששבת יש בו שתי בחינות, מה שהוא אחר ימי המעשה והשלמה אליהם, ועוד יש בו שהוא נותן כח וחיות על להבא ומיני' שיתא יומין מתברכין, ומר אמר דזה עיקר מהות השבת, ומר אמר דזה העיקר. והוספתי ופרשתי הדברים הנאמרים בש"ס שם במאי קמיפלגי מר סבר כברייתו של עולם ומר סבר כאדם הראשון, פירש"י כברייתו של עולם ימי חול נמנו תחילה, כאדם הראשון שנברא בע"ש ויום ראשון למנינו שבת ה', עכ"ל. והיינו דסדר הבריאה שנברא ישר שיהי' אדם עובד עבודתו בגשמיות וברוחניות לברר את כל חלקי הקדושה, ולהעלות מדצח"מ כידוע, ואח"כ לפי ערך מעשיו יזכה לאור קדושת שבת, ומי שטרח בע"ש יאכל בשבת, אבל מאחר שחטא אדה"ר ונפל ממעלתו והי' בשפל המדרגה לולא שבא השבת ונתן לו כח וחיות לא ה' יכול להתחיל לעשות מאומה, אלא שהשבת נפח בו רוח חיים חדשים, ובה הכח עשה ועבד אח"כ כל ששת ימי המעשה, ואח"כ שוב האירה עליהם קדושת שבת ומשיג עוד חיים חדשים, וכן סובב הולך, וזהו מר סבר כברייתו של עולם, היינו לפי כוונת הבריאה טרם חטא אדה"ר, ומר סבר כאדה"ר כי גלוי וידוע ה' לפני הקב"ה שאדה"ר מוכן לחטוא, וע"ד כן נברא העולם ושהי' שבת נותן לו, כח וחיות כנ"ל...

9 קול אליהו לגר"א

ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרותם ברית עולם ביני ובין בני ישראל עות הוא לעלם כי ששת ימים עשה י את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש ויש ל דקדק מדוע בהפוסק הראשון כתיב ברית עולם מלא וי"ו ובפוסק השני כתיב לעלם חסר וי"ו הלא דבר הוא ויש לבאר על דאיתא במס' שבת אר"ה היה מהלך בדרך או במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה ימים ומשמר יום אחד חייא בר"א אומר משמר יום אחד ומונה ששה ימים ואמרינן שם בגמרא דפליגו מר סבר כברייתו של עולם [ימי חול נמנו תחילה] ומר סבר כאדם הראשון [שנברא בערב שנת ויום הראשון למנינו שבת היה] והנה אגן קיי"ל כר"ה דמונה ששה ימים ומשמר יום אחד ויש לומר דכאן רמזה לנו התורה"ק הדין הזה דמשום הכי כתבה התורה לעלם חסר וי"ו לרמז דהאי לעולם כוונתו לעלם לשון העלימו [כמו שדרשו חז"ל במסכת פסחים גבי זה שמי לעלם חסר וי"ו ר"ל העלימהו דאסור להזכיר ש"ש לבטלה] היינו אם נעלם ממנו יום השבת כשהולך במדבר בכל זה ששת ימים עשה ה' וגמ' בתחלה ואח"ז וביום השביעי שבת וינפש והוא כדעת ר"ה כברייתו של עולם.

10 שלחן ערוך אורח חיים סימן שדמ

דין ההולך במדבר בשבת. ובו ב' סעיפים:

א ההולך במדבר ואינו יודע מתי הוא שבת מונה שבעה ימים מיום שנתן אל לבו שכחתו ומקדש השביעי בקידוש והבדלה ואם יש לו ממה להתפרנס אסור לו לעשות מלאכה כלל עד שיכלה מה שיש לו ואז יעשה מלאכה בכל יום אפילו ביום שמקדש בי כדי פרנסתו מצומצמת ומותר לילך בו בכל יום אפילו ביום שמקדש בו:

ב היה יודע מנין יום שיצא בו כגון שיועד שהיום יום רביעי או יום חמישי לציאתו אבל אינו יודע באיזה יום יצא מותר לעשות מלאכה כל מה שירצה ביום שמיני לציאתו שביים כזה יצא מביתו דבודאי לא יצא בשבת וכן ביום ט"ו וביום כ"ב וכן לעולם: